

TEK KUTUPLU BİR DÜNYADA ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN “SÜPERGÜÇ” OLABİLİRLİĞİ

Alaattin Kızıltan
Atatürk Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Özet

Bu çalışmada Çin'in süpergüç olabirliği ele alınmıştır. Son 20 yılda gerçekleştirdiği ekonomik performans, bölge ve dünya ekonomisi açısından ülkeyi çok büyük bir güç haline getirdi. Ancak aynı gelişmenin sürdürülebilirliğinde kamunun hantal yapısını hala muhafaza etmesi, nüfus baskısı ve bunun getirdiği fakirlik ve bölgesel geri kalmışlık, işsizlik, enerji ve gıda temininde yaşanan sorunlar ülkenin yakın bir gelecekte süpergüce dönüşebilirliğine gölge düşürmektedir. Bununla birlikte Çin Halk Cumhuriyeti bugün bölgesel bir güçtür ve her ülke tarafından ekonomik ve siyasi açıdan dikkate alınması gereken bir ülkedir.

Anahtar sözcükler: Çin , Süpergüç Olabilirlik, Dünya Ekonomisi, Bölgesel Güç.

People's Republic of China's Capability of Being a Super Power.

Abstract

This study explores People's Republic of China's capability of being a super power. China has become a giant power concerning region and world economy due to economical development accomplished during last twenty years. However, in continuity of same development, such factors as preserving clumsy structure of the public, poverty caused by excessive population, regional underdevelopment, unemployment, problems confronted in providing energy and food thwart China's possibility of being a super power in near future. Nevertheless, China is an important regional power, and should be taken into consideration both economically and politically by all countries.

Keywords: People's Republic of China, super power, World Economy, regional power.

GİRİŞ

Tarih boyunca Çin, dev nüfusuyla ve izlerini bugüne kadar taşıyan farklı bir uygarlık yapısıyla ilgi çeken bir ülke olmuştur. Özellikle 1600'lü yıllara kadar ülkenin diğer dünya bölgelerine göre oldukça ileri olduğu kabul edilmektedir. Bu yıllardan sonra batıda sanayileşme hareketlerinin başlaması, teknolojik gelişmeler ve deniz aşırı ticaretin batılıların kontrolüne geçmesi ve bu kontrol çatışmasında ülkenin bazı topraklarını kaybetmesi İngiltere, Japonya, SSCB ve son olarak ABD gibi süper güçlerin dünya ekonomisi ve siyasetinde etkin duruma geçmesi Çin Halk Cumhuriyeti'ni gözden düşürmüştür.

Diğer yandan 20.yıl sonu ve 21.yıl başlangıcı dünya ekonomisi ve siyasetinde yeni yapılanmaları ortaya çıkarmıştır. İşte bu yapılanmada Çin Halk

Cumhuriyeti sahip olduğu tarihi, kültürel ve sosyo-ekonomik potansiyellerini harekete geçirebilen bir ülke olarak yeniden yükselişe geçmiştir. Napolyon'a atfedilen bir söze göre "bir gün Çin uyanırsa bu gelişme dünyayı sarsabilir". İçinde bulunduğumuz dönemde dünya ekonomisi durgunluk göstermesine rağmen ülkenin ortaya koyduğu ekonomik gelişme birçok literatürde uyuyan devin uyanması, ejderhanın tırnaklarını bilemesi, yeni bir süper gücün doğması gibi ifadelerle çokça üzerinde durulan bir konu olmaya başlamıştır.

Ayrıca 1990'lerden sonra ortaya çıkan ve başını ABD'nin çektiği tek kutupluluğun yol açtığı küreselleşme sancuları, bölgesel milli devletlerin ortaya çıkması ve son olarak bu ülkenin başta orta doğu olmak üzere dünya enerji kaynaklarına el koyma girişimleri dünya ekonomisi, siyaseti ve askeri dengeleri açısından dikkatlerin Çin Halk Cumhuriyeti'ne çekilmesini de beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada Çin Halk Cumhuriyeti'nin sahip olduğu potansiyel ve sınırlayıcılar gözden geçirilerek, ülkenin süper güç olabirliği tartışılacaktır. Genel makro çerçevede kalmak kaydıyla başta ABD olmak üzere zamanın süper gücü olarak görülen ülkelerle de mukayese edilecektir. Ayrıca geleceğe ilişkin beklentiler dikkate alınarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin çağımızda bir süper güce dönüşebilirliği irdelenecektir.

1. TEMEL KAVRAMLAR

Bir ülkenin süper güç olarak tanımlanmasının üç temel göstergesi ekonomik, siyasi ve askeri gücün global anlamda kendisini hissettirmesidir.

Referans ölçeği olarak bir ekonominin dünya ekonomisinde temel bir rol oynayıp oynamadığını aşağıdaki kriterler belirlemektedir (Taube; 2001a).

- Dikkate değer bir mutlak ekonomik büyüklük
- Diğer ülkeler karşısındaki göreceli üstün ekonomi
- Mal ve sermaye hareketlerinde uluslar arası iş bölümüne yoğun bağlantı
- Sınırları aşan ekonomik işlemlerde uluslararası otoritelerin kurullarında etkin bir konum
- Uluslararası kabul edilebilir konventibl bir yabancı para rezervine sahip olmak.
- Global bir oligopol piyasada rekabet üstünlüğüne sahip yerli işletmelerin varlığı

Diğer yandan ölçülerin tümünü birlikte düşünmek gerekmektedir.

1.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Artan Potansiyelleri ve Ekonomik Gücü

Dünya bazında süper güç olabirliğin en önemli göstergesi diğer belli başlı ülkelere göre sahip olunan ekonomik güç ve gelişme hızıdır.

Tablo 1: Ülkelerin GSYİH'larının Dünya GSYİH'sına Oranları (1700-2001)*

Yıllar Ülkeler	1700	1820	1890	1952	1978	1995	2001
Çin	23.1	32.4	13.2	5.2	5.0	10.9	12.1
Japonya	4.5	3.0	2.5	3.4	7.7	8.4	7.3
Avrupa	23.3	26.6	40.3	29.7	27.9	23.8	16.5
ABD	0.0	1.8	13.8	23.4	21.8	20.9	21.2
SSCB/Rusya	3.2	4.8	6.3	8.7	9.2	2.2	2.8
Hindistan	22.6	15.7	11.0	3.8	3.4	4.6	5.4

*: 2001 yılı cari diğer yıllar 1995 fiyatlarıyla ve SGP'ye göre alınmıştır.

Kaynak: Maddison, A. (1998): Chinese Economic Performance In The Long Run, OECD Development Centre Studies, Paris,s.40, World Bank(2002), World Development Indicators'dan yararlanarak oluşturuldu.

Tablonun yorumuna geçmeden önce şunu ifade etmeliyiz ki, yukarıda verilen ölçüleri birlikte düşünmek gerekir. Zira soğuk savaş döneminde SSCB'nin dünya milli geliri içerisindeki payı hiç bir zaman çok önemli olmadı. SSCB'yi süper güç yapan unsurlar global düzlemdeki politik etki alanı ve askeri güçtür. Bunun yanında bu ülkeyi mutlak veya göreceli büyüklüklere göre birinci ya da bir üçüncü dünya ülkesi olarak tanımlamak mümkün değildir. Bu ülkenin para birimi rublenin dünya ekonomisinde önemli bir fonksiyonu yoktur.

Aslında Çin Halk Cumhuriyeti 1800'lü yılların başına kadar çok önemli bir dünya gücünü oluşturmuştur. Nitekim 1800'lü yıllarda zamanın Çin Krallığı toplam dünya imalat sanayi üretiminin yaklaşık %33'ünü, Avrupa Kıtası %28'ini ve ABD ise sadece %0.8'ini gerçekleştirmekteydi. 1900 yılında ise bu oranlar Çin için %6.2'ye Avrupa Kıtası için %62 ve ABD için %23.6 oldu. 2000'li yıllara kadar ABD'nin payı küçük artışlar kaydederek %25.6 ya ulaştı. Ancak Çin'in payı yarı yarı azalarak bugün %3.5 civarına indi (Domes, 2000: 32). Ancak ülkenin kuruluşuna denk gelen 1950'lere kadar batı dünyasının gösterdiği başarı bu ülkeyi sadece bölgesel bir güç konumuna sokmuştur. 1970'lerden sonra yaşanan ekonomik ve siyasal değişim ile dışa açılım politikası sonucu kaydedilen hızlı büyüme oranları, ülkeyi ABD ve AB'den sonra en önemli ekonomik bir güç haline getirdi. Bununla birlikte Çin'in

1700'lerde dünya milli gelirinin ¼'lük kısmını elde etmesi ülkenin global bir süper güç olmasına yetmemiştir. Çünkü o dönemde tüm dünyayı etkileyecek bir askeri, siyasi ve ekonomik yapı mevcut değildi. Teknoloji ve iletişim yetersizdi. Bu açıdan ülke bir "büyük bölgesel güç" olarak dünya düzleminde yerini almıştı.

1.2. Ülke Ekonomisinin Mutlak ve Göreceli Büyüklüğü

Çin Halk Cumhuriyeti'nde son 20 yılda yaşanan ekonomik gelişme hızı, ülkenin gelecekte süper güç olabilirliğine dair en önemli referanstır. Resmi rakamlara göre son 20 yıldır büyüme oranı hemen hemen hiçbir yılda %7'nin altında olmamıştır. Bununla birlikte özellikle ABD ve diğer ülkelere ait milli gelir verileriyle yapılacak mukayeselerde yanılma payı mevcuttur. Çünkü döviz kuru sistemleri ve milli gelir hesaplama yöntemleriyle fiyat değişikliklerinin hesaplanmasında kullanılacak farklı yöntemler sonuçları ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Özellikle bir gelişme ölçüsü olarak kişi başına düşen milli gelir seviyelerinde cari ve SGP değerleriyle Dünya Bankasınca geliştirilen atlas metoduna göre hesaplanan değerler birlikte verilebilir. Bunun yanında nüfus ve GSMH rakamları ülkelerin piyasa büyüklükleri hakkında da bir fikir vermektedir.

Tablo 2: Nüfus ve GSMG'de Çin Halk Cumhuriyeti'nin ABD Karşısındaki Durumu (2001, ABD = 100)*

		Cari	SGP	Atlas Metodu**
Nüfus	450	-	-	-
GSMG	-	13	57	13
KB Milli Gelir	-	2.9	12.7	2.9

*: Hong Kong dahil

** : Bu metod için bkz. Weltbank (2000), Weltentwicklungsbericht 1999/2000, ss.337-338 Washinton D.C.

Kaynak: World Bank, Word Development Indicators, August 2002'den yararlanarak oluşturuldu.

Tablodan da görüleceği üzere milli gelir rakamlarında ABD'nin açık bir üstünlüğü vardır. Bununla birlikte SGP'ye göre bu üstünlük azalmaktadır. Çin'in GSMS'si ABD'nin yarısını geçmektedir. Diğer yandan döviz kuru dalgalanmalarını gideren atlas metodu, cari döviz kurlarına göre oluşturulan milli gelir rakamlarını önemli ölçüde değişikliğe uğratmamaktadır.

Nüfus konusunda Çin Halk Cumhuriyeti'nin üstünlüğü bilinmektedir. (2001'de Çin'in nüfusu Hong Kong dahil 1.279 milyon kişi iken ABD'nin ki 284 milyon kişidir). Diğer bir anlatımla Çin Halk Cumhuriyeti toplam dünya

nüfusunun %20.85'ini, cari döviz kurlarıyla dünya GSMG'sinin %4.22'sini, SGP'ye göre ise %12.13'ünü oluştururken; ABD dünya nüfusunun %4.6'sını, cari döviz kurlarıyla dünyanın GSMG'sinin %32.5'ini ve SGP'ye göre ise %21.17'sini oluşturmaktadır. ABD'nin dünya bazında %4.6 lık nüfusuyla dünya gelirinin %32.5'ini, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ise dünya nüfusunun %21'lik payı ile dünya gelirinin %4.22'sini oluşturması bu ülkenin halen neden bir süper güç olamadığını gösteren en önemli ekonomik gerekçedir. Ancak SGP değerlerine göre ülkenin (5506 milyar dolar) ABD'nin (9907 milyar dolar) ardından en önemli ikinci ekonomik güç olduğu da unutulmamalıdır. Diğer ülkeler ise Japonya (3445 milyar dolar), Hindistan (2546 milyar dolar) ve Rusya (1296 milyar dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

Bununla birlikte ülkenin son 20 yıldaki ekonomik başarıları büyüteç altına alınırsa ülkenin bir süper güce dönüşmesi imajı güçlenmektedir (Xuewu, 2000: 17). Dünya Bankası istatistiklerine göre ülkenin ekonomik yapısı endüstriyel bir görünüm sunmaktadır. Şöyle ki; ülkede toplam katma değer %50'si endüstri, %17'si tarım ve %33'ü hizmetler sektöründen elde edilmektedir. Ayrıca sanayide katma değer artışında 1990-99 döneminde yıllık ortalama %14.4'lük bir büyüme orana ulaşarak dünya rekoru kırmıştır (Weltbank, 2001: 294-296). 1980'li yılların başında girilen ekonomik reform ve dışa açılım çabalarından sonra verimlilik ve ekonomik büyüklük artmış olup, birkaç endüstriyel ve tarımsal üründe mutlak rakamlarda ülke dünya zirvesine oturmuştur. Bunlar arasında hububat, et, pamuk, yemeklik yağ, kömür, çelik, çimento ve TV ile yün dokuma, karışık metaller, elektrikli ürünler, petrol, suni gübre ve şeker sayılmaktadır. Ayrıca madencilik, kimya, otomobil ve gemi inşası gibi ağır sanayi işletmeleri dünyada ilk sıralara girmiştir.

Ülkenin 9. BYKP'sinde temel perspektif olarak 2010 yılında milli gelirin 2000 yılındaki seviyesinin ikiye katlanması hedeflenmiştir (Embassy of the Peoples Republic China in Switzerland 2002, "Landeskunde, Entwicklung der Volkswirtschaft").

1.3. Gelecekle İlgili Tahminler

Bilindiği gibi bir ülkenin farklı dönemleri veya ülkeler arası mukayeselerde yıllık ortalama büyüme hızı olarak $Y_t = Y_0 (1+r)^n$ formülüne dayalı tahminler yapılabilmektedir. Formülde Y_t , t dönemi milli geliri, Y_0 başlangıç yılı milli geliri, r büyüme hızı ve n de yıl sayısını göstermektedir. Formül logaritma ile hesaplanan bir üstel fonksiyondur (Acar, 1994: 14). Dünya Bankası raporlarında da aynı formüle dayalı olarak ele alınan dönemlerin ortalama büyüme oranları verilmektedir (Weltbank, 2000: 337).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 9. BYKP'sinde 10 yılda milli gelirin 2 katına çıkarılması hedeflendiğine göre;

$2 = 1 (1 + r)^{10}$ dan gerekli çözümler yapılırsa $r = 0.072$ bulunmaktadır. Buna göre bu ülkenin her yıl yaklaşık %7.2 oranında büyümesi hedeflenmektedir.

Aynı formülden yararlanarak bu ülkenin ABD'nin bugünkü kişi başına düşen milli gelir seviyesine kaç yıl sonra ulaşacağını da bulmak mümkündür. ABD'nin 2001 yılında GSMG'si cari döviz kurlarına göre 10172 milyar dolar, ve SGP'ye göre 9907 milyar dolardır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ise sırasıyla 1322 milyar dolar ve 5677 milyar dolardır (Worldbank, 2002). Buna göre Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllık ortalama %7 oranında büyüyeceği varsayılır ve cari döviz kurları esas alınır;

$$Y_t = 10172 \text{ milyar dolar}$$

$$Y_0 = 1322 \text{ milyar dolar}$$

$$r = 0.07$$

$10172 = 1322 (1+0.07)^n$ 'den $n = 30$ yıl bulunur. Buna göre ABD hiç büyümezken Çin Halk Cumhuriyeti yıllık %7 oranında büyürse cari döviz kurlarına göre ABD'yi ancak 30 yılda, yani 2031 yılında yakalayabilmektedir. SGP esas alınarak aynı işlemde;

$$Y_t = 9907 \text{ milyar dolar}$$

$$Y_0 = 5677 \text{ milyar dolar}$$

$$r = 0.07$$

$9907 = 5677 (1+0.07)^n$ den $n = 8.23$ yıl bulunur. ABD'nin hiç büyüyeceği ve fiyatların sabitliği varsayımı altında SGP'ye göre Çin Halk Cumhuriyeti bu ülkeyi 2009'lu yıllarda yakalayabilmektedir. Aynı işlemi kişi başına düşen milli gelir değerleri için de yapabiliriz. 2001 yılında ABD'nin kişi başına düşen milli geliri cari döviz kurlarıyla 35817 dolar, SGP'ye göre 34883 dolar iken Çin için bu rakamlar sırasıyla 1034 dolar ve 4438 dolardır (Worldbank, 2002).

Her iki ülkenin nüfus artış hızı yaklaşık olarak birbirine eşit olup %0.8 alınır (Worldbank, 2002: 49-50) bu durumda Çin Halk Cumhuriyeti'nin kişi başına düşen milli gelir artış hızı yaklaşık %6.4 olmaktadır. Zira ülkenin 9. BYKP'sinde yıllık ortalama büyüme hızının %7.2 olduğunu ifade etmiştik. Bir ülkenin büyüme hızı, kişi başına düşen milli gelir artış hızıyla nüfus artış hızının toplamına eşittir. Burada da yine ABD'yi sabit kabul ediyoruz. Buna göre verileri aynı formüle uyarlırsak cari döviz kurlarına göre;

$$Y_t = 35817$$

$$Y_0 = 1034$$

$$r = 0.064$$

$35817 = 1034 (1+0.064)^n$ 'den $n = 57$ yıl bulunur. Aynı işlem SPG'ye göre alınırsa;

$$Y_t = 34883$$

$$Y_0 = 4438$$

$$r = 0.064$$

$$34817 = 4438 (1+0.064)^n$$
 'den $n = 33.2$ yıl bulunur.

Bu işlemleri değişik senaryolara göre yaparak ABD-Çin arasındaki milli gelir farkının kaç yıl sonra kapanabileceği aşağıdaki tablodan izlenebilir:

Tablo 3: ABD-Çin Arasındaki Milli Gelir Farkının Kapanacağı Yıllar

	Ülkeler	GSMG Büyüme Hızları (%)	Kişi Başına Milli Gelir Artış Hızları (%)	Farkın Kapanacağı Yıl Sayısı			
				Cari Döviz Kurlarına Göre		SGP'ye Göre	
				GSMG	KBMG	GSMG	KBMG
Senaryo 1	ABD	0	0	30	57	8.23	33.2
	Çin	7	6.4				
Senaryo 2	ABD	3	2.2	71.07	122.57	19.4	71.3
	Çin	6	5.2				
Senaryo 3	ABD	3	2	31.04	53.4	8.46	23.9
	Çin	10	9				
Senaryo 4	ABD	2	1	42.6	73.3	11.6	42.6
	Çin	7	6				

Yukarıdaki tabloda 4 farklı senaryoya göre Çin Halk Cumhuriyeti ile ABD arasındaki gelir farklılığının kapanacağı yıllar gösterilmiştir. Senaryolarda yer alan büyüme hızları ABD için sıfır alınan değerler hariç diğerleri için belirli kaynaklara dayanmaktadır. Örneğin yaklaşık %7'lik oran Çin Halk Cumhuriyeti'nin 9. BYKP'deki büyüme oranıdır. Dünya Bankasına göre Çin Halk Cumhuriyeti 1980-90 dönemiyle 1990-99 döneminde %10.1-%10.7 ve ABD aynı dönemde %3-%3.4 oranında büyüme gerçekleştirilmiştir (Worldbank, 2001: 294-295). Aynı dönemler için aynı kaynakta nüfus artış hızları her iki ülkede %1-%1.1 olarak verilmiştir (Worldbank, 2001: 278-279).

Diğer yandan iki ülkenin 2000-2015 yılları arası nüfus artış hızları tahmini olarak %0.7-%0.8 şeklinde verilmiştir (Worldbank, 2002: 48-50).

Bilindiği üzere ABD ekonomisi 2001 yılı sonu itibariyle ciddi bir durgunluk yaşamakta olup, büyüme yalnızca %0.3 olmuştur. Uygulanan para politikalarının ekonomik büyümeye ancak 2003 yılından sonra ivme kazandıracağı beklenmektedir. Aralık sonu itibariyle 2002 yılı tahmini büyüme hızı %2.4 ve 2003 yılı tahmini de %2.7'dir (Benner ve diğ., 2002: 320).

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'de peşpeşe yaşanan iflas olayları ülkenin en azından gelecek birkaç yılda yüksek büyüme oranlarına ulaşamayacağı beklentisini kuvvetlendirmektedir.

Tekrar yukarıdaki tabloya dönersek, Çin Halk Cumhuriyeti'nin çeşitli senaryolara göre en azından kısa ve orta vadede ABD'yi ekonomik büyüklük ve zenginlik itibariyle yakalayamayacağı anlaşılmaktadır. En iyimser tahminle ve SGP dikkate alındığında Çin ABD'yi ekonomik büyüklük itibariyle 8.5 yılda yakalayabilecektir. Bu da 2010'lu yıllara denk gelmektedir. Bu tahmin gerçekleşse bile kişi başına düşen milli gelir ülkede ABD'ye göre oldukça sınırlı kalacak olup, aradaki farkın kapanması çok uzun yıllar alacaktır.

Mevcut verilere göre 4 nolu senaryo üzerinde yoğunlaşmak daha gerçekçidir. Zira Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmi tahminleri ülkenin önümüzdeki yıllarda %7 oranında büyüyeceğini ifade ederken, ABD ekonomik büyüklük itibariyle son birkaç yıldır ortalama %2 civarında büyüebilmektedir. Diğer yandan her iki ülke için nüfus artış hızının %1 olduğu kabul edilmektedir.

Büyüme hızı kişi başına düşen milli gelir artış hızı ile nüfus artış hızının toplamına eşit olduğu için (Öney, 1987: 68) kişi başına düşen milli gelir artış hızları tahmini nüfus artış hızlarından çıkarılarak elde edilmiştir. İki ülkenin mevcut verilere dayanarak çeşitli milli gelir değerlerinin kaç yıl sonra eşitleneceğini bulmak için her iki ülkeye ait milli gelir değerleri birbirine eşitlenir:

$$Y_{t_{ABD}} = Y_{0_{ABD}} (1+r_{ABD})^n \text{ ve}$$

$$Y_{t_{Çin}} = Y_{0_{Çin}} (1+r_{Çin})^n \text{ 'den}$$

$$Y_{0_{ABD}} (1+r_{ABD})^n = Y_{0_{Çin}} (1+r_{Çin})^n$$

Gerekli düzeltmeler yapılır ve logaritma değerleri alınırsa

$$n = \frac{\log Y_{0_{ABD}} - \log Y_{0_{Çin}}}{\log (1 + r_{ABD}) - \log (1 + r_{Çin})} \text{ elde edilir. Örneğin 4 nolu}$$

senaryoda SGP'ye göre GSMG ve büyüme değerleri esas alınırsa;

$$n = \frac{\log 9907 - \log 5677}{\log 1.07 - \log 1.02} \text{ n = 11.6 yıl bulunur.}$$

Buna göre Çin Halk Cumhuriyeti yıllık ortalama %7 ve ABD %2 büyürse SGP'ye göre Çin ABD'yi 11.6 yıl sonra yakalayacaktır. Diğer sonuçlar da aynı şekilde yorumlanabilir. Bununla birlikte bu beklentinin statik bir yaklaşım olduğu unutulmamalıdır. Zira SGP'ye göre bile olsa zaman içerisinde mal sepetinde ve iç fiyatlarda meydana gelecek değişiklikler ile büyümenin sürdürülebilirliği ve dünya koşulları bu sonuçları ciddi bir şekilde etkileyebilir.

Çeşitli çalışmalarda kısa vadede olmasa bile orta vadede Çin Halk Cumhuriyeti'nin dünyanın en büyük ekonomik gücü olacağı beklentisi vardır. Örneğin ekonomist Rohwer'in yaptığı bir tahmine göre Çin aynı büyüme hızını devam ettirse 2025 yılında dünyanın en büyük ekonomisine sahip olacak ve ekonomik hacim ABD'nin 1.5 katına ABD, Batı Avrupa ve Japonya'nın toplamının yaklaşık %75-80'ine ulaşacaktır (Özden, 2001: 103).

Maddison'a göre ise Çin halen dünyanın en büyük ekonomik gücü olan ABD'nin tahtını ele geçirme şansına sahip olacaktır. Ayrıca ülke gelecek 15 yılda yıllık ortalama %5.5'lik büyümeye ulaşacaktır. Bu seviye ABD'yi 2015'te geçmek için gereklidir (Foy ve Maddison, 1999: 41).

Aynı şekilde tersinden bir değerlendirmeye göre ABD gelecek 10-15 yılda dünyanın tek süper gücü olarak kalacak ve ekonomik, askeri ve yapısal kaynakları buna olanak tanımaktadır (Kast: 2000: 34).

1.4. Büyüme Hızlarının Güvenilirliği

Çin Halk Cumhuriyeti'nin özellikle 1978'lerden sonra çok hızlı bir büyüme sürecine girdiği kabul edilmekle birlikte, resmi rakamların güvenilirliği konusunda ciddi çelişkilerin olduğu anlaşılmaktadır. Zira resmi Çin istatistiklerinin bir çok bakımdan hatalı olduğu ileri sürülmektedir. Çinli istatistikçiler informel görüşmelerde ekonomik büyüme hızlarının geçmiş dönemlerde çok yüksek gösterildiğini ifade etmektedirler (Taube 2000: 144). Bununla birlikte ülkenin hızlı bir büyüme trendine sahip olduğunu kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Taube'ye göre eğer bu faktörler bir araya getirilirse bundan hareketle bugün Çin ekonomisinin resmi verilerden yaklaşık 1/3 daha küçük olduğu söylenebilir (Taube: 2001a: 3). Bu duruma göre ülke uluslararası mukayeselerde birkaç basamak aşağıya düşecek ve bu durum hem cari hem de SGP değerleri için geçerli olacaktır.

Ülkede 1978 yılından beri yaklaşık 2 puan daha yüksek tutulan resmi büyüme hızları, kümülatif artışlar dikkate alındığında bu sonucu vermekte ve 1998'e gelindiğinde 21 yılda yukarıda belirtilen 1/3 lük fark ortaya çıkmaktadır (Taube, 2000: 145, Tablo 2).

Ülkenin SGP'ye göre 2001 yılı milli gelirinin 5677 milyar dolar olduğu hatırlanırsa bunun 1/3 oranında azaltılması 3974 milyar dolarlık bir seviyeye

inilmesine yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle ülke, ABD'nin %57'lik bir ekonomik büyüklüğüne değil, %40'lık bir ekonomik büyüklüğüne sahip olmaktadır.

2. EKONOMİK PERFORMANSA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Aslında, ülkenin iktisadi özellikleri diğer bir çok özelliğinde olduğu gibi tarihi dinamiklere dayanmaktadır. Ülke 16.yüzyıla kadar çağın koşullarına göre tarım ve sanayide oldukça gelişmiş, bazı teknolojilerde örneğin Avrupanın ilerisindeydi. Ancak 1850'lerden sonra batılı devletlerle yapılan savaşların kaybedilmesiyle yaşanan ekonomik ve siyasal güç kaybı 1949'lara kadar sürdü.

Ülkedeki ekonomik gelişme esas olarak 1970'lerin sonunda başlayan ekonomik reformlar ve dışa açık bir dönüşüm stratejisine dayandırılmaktadır (Schüller, 2000: 153). 1978'lerden sonraki bu dönüşüm sürecinin üç temel unsuru ekonomik reformlar ve verimlilik artışı, dışa açılımda yabancı sermayenin cazibesinin artırılması ve DTÖ üyeliği sayılabilir.

1978'lere kadar ekonomide devlet işletmelerinin ağırlığı hissedilirken, daha sonra yerel hükümetlerin denetiminde kolektif şirketler ile özel girişimciler ve yabancı sermayeli kuruluşlar ön palan çıkmaya başlamıştır. Ancak hemen belirtelim ki kamunun ekonomideki ağırlığının azalması özelleştirme ile değil, özel sektörün kamuya göre daha hızlı büyümesiyle ortaya çıkmıştır.

Kamu işletmeleri geçen 20 yılda radikal yapısal değişiklikler yaşadı. Bu işletmelerin yönetsel değişimleri piyasa koşullarına göre parametrelerin oluşturulmasına yol açarak partizan etkenler giderildi. Özel ve yarı özel işletmeler iç piyasa yanında aktif olarak dış piyasalara dönük pozisyon aldılar. Bununla birlikte dış piyasalardaki rekabet gücünde istenilen seviyeye henüz ulaşamamıştır. Dış rekatebin ancak korumacılık ya da yabancı ortaklıklarla sürdürülebilmesi eleştirisi vardır. Bu durumun da kısa vadede değişmesi mümkün değildir (Taube, 2001a: 9).

Bununla birlikte 1978'lerden sonra hızla büyüyen ülkenin bu başarısında yapılan reformların 4 temel niteliğinden bahsedilmektedir (Başoğlu ve diğ., 1999: 74).

Bunlar, yeni özel firmaların piyasaya girişi, kamu firmalarının verimliliği ve kârlılığında artış, etkin vergileme sistemi ve aşamalı fiyat reformudur.

Özel sektörün özellikle endüstriyel alanda faaliyetlerini hızlandırmasıyla kamu-özel sektör rekabeti artmış, özel sektörün büyümesi daha hızlı olmuştur. Kamu işletmelerinde büyüme durdurulmamış, ancak endüstriyel büyüme hızı özel kesimin gerisinde kaldığı için kamu kesiminin payı 1978 de %78 olurken 1994'te %44'e inmiştir (Raiser, 1995: 344).

Hükümet kâr etmeyen kamu firmalarından vergi almazken, yöneticilere yapılacak ödemeler performansa bağlandı. Böylece kamu arasında da rekabet ortamı doğdu. Kamunun vergilendirilmesinde de bir nevi götürü vergiye gidilirken, ödenen vergiden sonra elde edilen kâr vergi dışı tutuldu. Bir diğer uygulama da aşamalı fiyat reformudur. Bu konuda üç farklı fiyat oluşturuldu. Devletçe belirlenen fiyat, resmi cari fiyat ve serbest piyasa fiyatı. Kamu işletmelerine üretim fazlalarının belirli bir kısmını serbest satma izni verildi. Belirli ürünlerde işletmelerce serbestçe oluşturulan fiyatların sınır değeri cari fiyat olarak alındı (Raiser, 1995: 340).

Byrd'e göre bu fiyat sistemi kaynak etkinliğini sağlayabilir. Zira en azından belirli bir miktarın üzerindeki ürünlerin piyasa fiyatından satılması, kâr amacı güden işletmelere uygun faktör bileşimlerini seçme imkanı verir (Byrd, 1989: 201).

Ayrıca işletme yönetimi ve kârların alıkonulması ile ilgili reformlar işletmelere teşvik getirmiştir. Bunun sonucu işletmelerin finansal yapıları değişmiş ve özsermaye oranı artmıştır. Böylece 1985'te işletmeler yatırım için devlet bütçesinden %24 oranında kaynak kullanırken bu oran 1993'te %6 ya düşmüş, özsermayenin payı ise %47.7'den %62.5'e çıkmıştır (Raiser, 1995: 344).

Ülkede 1978'lerden sonra ortaya çıkan hızlı ekonomik gelişim sürecinde kamunun verimlilik artışının belirgin bir etkisi olduğu üzerinde durulmaktadır. Nitekim 1979-85 döneminde toplam faktör verimlilik artışının %5.2 olduğu ve bu artışın bir kısmının teknolojik değişmeden kaynaklandığı belirtilmiştir (Raiser, 1995: 345).

Ülkede verimlilik artışı sanayileşme ile birlikte görülür, bu verimlilik artışı ülkenin dünya ticaretindeki payının da sürekli artmasına yol açmıştır. Bu pay 1978'de %0.5 iken 1998'de %5'e çıkmıştır (Xuewu, 2000: 18). Bununla birlikte ülkenin dünya ekonomisinde özellikle emek-yoğun ürünlerde verimlilik artışından kaynaklanan rekabet üstünlüğü konusunda bazı tereddütler yaşanmaktadır. Şöyleki, ülkede çalışanlara baskı yapılması, sendikaların olmaması, tatil günlerinde çalışma ve gösteri yasağı ile işgücü fazlalığından dolayı ücretlerin çok küçük kalması gibi nedenlerin, ülkede üretilen malların rekabet kabiliyetini artırdığı iddia edilmektedir (Süddeutsche Zeitung, 29.9.2001).

Ülkenin ekonomik gelişmesinde dikkati çeken en önemli unsurlardan biri direkt yabancı sermaye yatırımlarıdır.

Çin Halk Cumhuriyeti tarihi eskiye dayanmakla birlikte, özellikle 1978'lerden sonra girdiği hızlı büyüme süreciyle birlikte dünyada direkt yabancı sermaye girişinin en fazla olduğu gelişmekte olan bir ülke konumuna geldi. Bu durumun ülkenin büyüme sürecini ve teknolojik gelişmesini

hızlandırıcı etkiye yol açtığı düşünülmektedir. Nitekim, 1979-98 yılları arasında ülkeye 320 bin yabancı firma kayıt yaptırmıştır.

Tablo 4: Çin Halk Cumhuriyetinde Yapılan Direkt Yatırımlar: 1862-2001

Yıllar	Toplam (Milyar \$)	Yıllar	Toplam (Milyar \$)	Yıllar	GSYİH'daki Payı (%)
1862-1948	0.12	1991	4.37	1980	3.1
1979-1983	0.70	1993	27.52	1985	3.4
1984-1991	28.25	1995	37.52	1990	7.0
1992-1997	196.81	1997	45.26	1995	19.6
1979-1997	225.96	1998	43.75	2000	32.5
1998-2001	171.69	2001	46.85	-	-

Kaynak: Zeitschrift für "Geschichte der Übersee-Chinesen" 4,1998, s.15, UNCTAD, World Investment Report 2002, ss.303-334.

Tabloya göre ülkeye gelen direkt yabancı sermaye girişi ciddi olarak 1990'lardan sonra başlamış ve son yıllarda gelişmekte olan ülkeler arasında ilk sırada yer almıştır. 1998 de toplam dünya direkt yabancı sermaye yatırımlarının %6.3'ü çekilirken bu oran 2001'de biraz daha artarak %6.4'e çıkmıştır. 2001'de toplam dünya yabancı sermaye yatırımı bir önceki yıla göre %50 gibi ciddi bir azalma göstermesine rağmen Çin Halk Cumhuriyeti'ne gelen direkt yabancı sermaye girişi aynı yıl %15 civarında artabilmiştir (Bkz. UNCTAD, World Investment Report 2002, ss.303-306). Ülkenin içinde bulunduğu istikrar ortamı yabancı sermayeyi çekmeye devam etmektedir. Nitekim ülkeye 2002 yılında 29 binden fazla firma kayıt yaptırarak, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında tahmini %10'luk bir artış sağlanmıştır (Embassy of the Peoples Republic of China in Switzerland, 2002). Bu da yaklaşık olarak 51.7 milyar dolar tutmaktadır.

Ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye ekonomik büyüme ve reform sürecini olumlu yönde etkilemektedir. Zira tecrübeler doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yapıldığı bölgelerin diğer bölgelere göre daha hızlı geliştiğini göstermektedir. Ayrıca ekonominin rekabet yapısını, dönüşüm ve yeniden yapılanma sürecini olumlu etkilemektedir.

Bununla birlikte doğrudan yabancı sermaye girişleri ülke ekonomisinde ciddi bir hakimiyet kurma derecesine de gelmiştir. Nitekim 2000 yılında doğrudan yabancı sermaye stoku GSYİH'nın %32.3'üne ulaşmıştır.

Doğrudan yabancı sermaye ülkenin dışa açılımında yararlı olmaktadır. Ülkeye gelen yabancı firmalar birçok ürünü burada izledikten sonra ihraç etmekte bu da ülkenin dünya ticaretindeki payını hızla artırmaktadır. Nitekim 1978'lerde ülkenin dünya ticaretindeki payı sifıra yakın iken 1999'da ihracatta %3.5 ve ithalatta %2.9 olmuştur. Ülke ihracatını artıran önemli bir diğer faktör

Çin Ekonomik Alanı'dır. Bu alanı Çin, Hong Kong ve Tayvan oluşturmaktadır. Bu alanın dünya imalat sanayi ihracatındaki payının 1980'deki %3.3 lük seviyesinden 2010 yılında %9.8'in üzerinde olacağı beklenmektedir (Dadusch ve He, 1995: 38). Ülkenin uluslararası iş bölümüne artan entegrasyonu dış ticaret oranından da anlaşılabilir. İthalat ve ihracatın milli gelire oranıyla ifade edilen bu oran yıllardır %35-45 seviyelerindedir ve içe dönük bir ekonomik politikayı sürdüren bir ülke için oldukça yüksektir. Ülkede emek maliyetlerinin dış ticaret ürünlerindeki payı %50'den fazladır. Bu fazlalıkta ithal edilen ara ürünlerin emek-yoğun olması ve bunların ithal edildikten sonra yine emek-yoğun bir süreçten geçirildikten sonra ihraç edilmesinin etkisi vardır. Diğer bir ifadeyle yüksek ihracat ve ithalat , yurtiçinde nispeten düşük bir katma değer yaratmaktadır. Bu durumda dış ticaret oranının artması emeğin dış ticaret içindeki payını artırmakta, ülkede GSYİH çok hızlı artmasına rağmen dış ticaret artışının bundaki katkısı, katma değeri düşük malların ticarete konu olmasından dolayı yetersiz kalmaktadır (Taube, 2001a: 6-7).

Ülkenin hızlı bir ekonomik büyüme sürecine girmesinde, 1948'lerden sonra sürdürülen dışa açılım politikası ve bunun bir uzantısı olarak düşünülebilen Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ne üyelik diğer bir nedendir. Bu ülkenin WTO'ya girişi, 1979'dan beri ülkenin en radikal adımı olarak algılanmaktadır. Ülke 15 yıllık görüşmelerden sonra 12 Aralık 2001'de WTO'nun 143. üyesi oldu. Tayvan ise Ocak 2002'de Çin'den sonra direkt olarak ayrı bir gümrük bölgesi şeklinde WTO'ya alındı.

Bundan sonra yabancı piyasaların özellikle tekstilde Çin'e açılacağı, bu durumun birçok ülkeyle olan dış ticaret fazlasının azalmasına yol açacağı beklenmektedir. Pekin'in tahminlerine göre ülkenin WTO ya girişi 2010 yılına kadar %34'lük bir ilave büyüme getirecektir(Stutgarter Zeitung, 10.11,2001).

WTO'ya üyelik Dünya Bankası tahminlerine göre 1992 dolar fiyatlarıyla Çin Halk Cumhuriyeti'ne liberalizasyondan dolayı 2005 yılına kadar 83 milyar dolar ve dünyaya 340 milyar dolarlık bir refah artışı getirecektir. Bu refah artışından daha çok Japonya, Güney Kore ve AB gibi sanayi malı ihracatçısı ülkeler yararlanacaktır (World Bank, 1997: 88-89). WTO üyeliği ile birlikte hızlanması beklenen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye yeni bir ivme kazandırması tahmin edilmektedir.

3. EKONOMİK SORUNLAR

Çin Halk Cumhuriyeti'nin son yıllarda yaşadığı hızlı ekonomik büyüme süreci, gelecekle ilgili iyimser beklentilere ve ülkenin bir süper güç olabileceğine işaret etse de, ekonomik yapının özellikleri ve problemler bu iyimserliğe gölge düşürmektedir.

Ülkede sanayileşme çabaları hız kazanmıştır. Ancak tarım ve hizmetler sektörünün toplam katma değer içindeki payı hala çok yüksektir. Dünya

Bankası verilerine göre 1997'de sırasıyla %19.1, %50.0 ve %30.9 olan tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün milli gelir içerisindeki katma değer payı 2001 de %15, %51.1 ve %33.6'ya düşmüştür (World Bank, 2003).

Ülkenin son yıllardaki hızlı büyüme süreci, nüfusun fazlalığı nedeniyle genel fakirlik sorununu aşmaya yetmemiştir. Nitekim 1998 itibariyle nüfusun %18.5'i günlük 1 dolardan daha az gelire yaşamaktadır. Bu da yaklaşık olarak 230 milyon kişi yapmaktadır (World Bank, 2002: 280). Çin resmi kayıtlarına ise son 20 yılda stratejik bir amaç olarak görülen fakirliğin giderilmesinde esasta başarılı olunmuştur. Buna göre 1978'de fakirlik sınırında yaşayan 250 milyon insan mevcut iken, bu rakam 30 milyona inmiştir. Bu da yaklaşık olarak nüfusun %3'üne denk gelmektedir (Embassy of the Peoples Republic of China in Switzerland, 2002).

Bunun yanında kamu sektörünün hantallığı, işsizlik, bölgesel dengesizlik, büyümenin sürdürülebilmesi için gerekli olan enerji ve gıda sektöründe gelecekte karşılaşılabilecek arz yetersizliği diğer ekonomik sorunlar olarak sayılabilir.

Bu hususları biraz daha açacak olursak, ülkenin dışa açılım sürecinin üzerinden yaklaşık 25 yıl geçmesine rağmen plan ekonomisinden piyasa ekonomisine geçişte yeterince başarı sağlanamamıştır. Bunun en temel nedeni olarak 120 000 den fazla kamu işletmesinin hala sübvansiyonlar ve politik ayrıcalıklarla ayakta kalması gösterilmektedir (Xuewu, 2000: 19). Özellikle sübvansiyonlar hantal kamu işletmelerinin piyasaya uyumunu engellemekte ve artan ölçüde makro ekonomik dengesizliklere yol açmaktadır. Kamu işletmelerinin bütçelerinin etkin bir şekilde sınırlandırılması özellikle fonksiyonel bir sermaye piyasasını gerektirmektedir (Raiser, 1995: 360).

Kamu sektöründeki hantal yapı işletmelerin sürekli kredi kullanımına yol açmaktadır. Nitekim Çin'deki devlet bankalarının verdikleri kredilerin %90'nını bu firmalar kullanmakta, ancak toplam sanayi üretiminin %40'tan azını üretmektedirler. Firmaların kapasite kullanımı %60 olup, teknolojileri geridir. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların yarısı zarar etmektedir. Kullanılan kredilerin yeterince geri dönmemesi kamu bankalarını da krizle karşı karşıya bırakmaktadır (Bkz. DTM, 1998: 61-64).

Çin Komünist Partisi resmi yayın organı Renmin Ribao'ya (29.9.1999) göre partinin 15. merkez komitesinin 4. genel toplantısında kamu sektörü reformları "acil görevler" sırasına kondu. Bu toplantıda devlet işletmelerinin reorganizasyonu, "kader sorunu" olarak algılandı. Kamu sektörünün problemlerinin çözümü parti yönetiminin ifadesiyle "genel ekonomik reformların başarısı ya da başarısızlığı"ni belirleyecektir (Xuewu, 2000: 20).

Ülkede son yıllarda yaşanan hızlı ekonomik gelişmeyle birlikte yeni ekonomik ve toplumsal problemler gündeme gelmektedir. Bu problemlerden

biri de bölgesel gelişme farklarının ortaya çıkması ve gelir dağılımının bozulmasıdır. Ayrıca şehirleşme ve işsizlik sorunu da artmaktadır.

1998 yılında şehirde yaşayan insanların ortalama kişi başına düşen geliri 656 dolar iken, kırsal kesimde yaşayan insanların geliri 251 dolar olmuştur. Ülkede %3.2 olarak verilen resmi işsizlik rakamı, kronik ve büyüyen işgücü fazlalığının büyüklüğünü yansıtmamaktadır (DTM, 1998: 147).

Yine, yapılan bir çalışmaya göre kamu firmalarında herhangi bir üretim düşüklüğü yaşanmadan işgücünde üçte bir oranında indirimle gidilmesi (DTM, 1998: 61), ülkede kamu kuruluşlarında çok ciddi bir gizli işsizliğin varlığına işaret etmektedir. diğer yandan özelleştirme ve kırdan kente göç, gelir dağılımını bozmakta ve işsizliği ciddi biçimde artırmaktadır. Bu göç ve işsizliği ortadan kaldırmak için her yıl ilave olarak 15 bin yeni iş yerine ihtiyaç vardır. Kamusal ya da yarı kamusal nitelikli 220 milyon çiftçiden 20 milyonu işletmeleri iflas ettiği için tekrar kırsal kesime geri dönmüştür (www.weltropolitik.net/printer-friendly/215.html).

Sosyal istikrarın sürdürmesi açısından işsizliğin sınırlanması büyük önem taşımaktadır. Geniş bir kitleye göre ülkenin gelecek yıllarda ülkenin %7 oranında büyüyememesi halinde iş piyasasına yeni katkılar ve işten uzaklaştırmalara yeni iş olanakları sağlanamayacaktır. Zira 1998-2001 yılları arasında revize edilen kamu işletmeleri 25.5 milyon kişiyi işinden uzaklaştırmıştır. Bu tutarın 17 milyonu başka alanlara kaydırılabilmektedir. Şehir ve kırsal kesimdeki işsizlik oranı 2001'de %3.6 olup, resmi oranın 2002'de %4.5'ten az olmaması muhtemeldir. Gerçek rakamların daha da yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu sayılara kamu işletmelerinden atılan 5 milyon işsiz ve aşırı istihdam gibi diğer fenomenler dahil değildir. Ayrıca bu rakamlar sadece kamuyu kapsamaktadır. Tahminlere göre 130-180 milyon kişi köylerinden iş aramak maksadıyla ayrılmaktadır (Friedrich, 2002: 12-14).

Ülkede bölgesel gelişme farklılığı sorununun bir nedeni doğrudan yabancı yatırımların daha çok doğu kıyılarında toplanmasıdır. Doğu kıyıları çok hızlı gelişmekte ve doğrudan yabancı yatırımların %88'ini çekmektedir (Taube, 2001b: 67). Doğu bölgelerinin altyapı ve liman olanaklarıyla yatırımların bu bölgede kümelenmesi yabancılar açısından bu bölgeleri daha da cazip kılmakta, bu durum ülkede zaten var olan bölgesel gelişme sorununu daha da artırmaktadır. Nitekim 2001'de bir önceki yıla göre ülkenin endüstri ve ticaret merkezi Şangay'a tahminen 7 milyar dolarlık yatırım yapılmış, ki bu tutar bir önceki döneme göre %58.8'lik bir artışa denk gelmiştir. Buradaki yatırımın büyük bir kısmını 1.3 milyar dolarla Japonya oluşturmuştur. (Embassy of the Peoples Republic of China in Switzerland, 2002).

Çin hükümetinin batı bölgelerini de yatırıma açmak için geniş bir programı vardır. Bunlar arasında çok geniş kapsamlı altyapı yatırımı yapılması

ve yabancı yatırımcıların batıya da yönelmelerini sağlayacak teşviklerin sağlanması sayılmaktadır. Nitekim bu bölgeleri de yatırımcılara açmak için 1999'da strateji değişikliğine gidilmiş ve 3 yılda bütçeden Batı Çin ile ilgili 30 projeye 600 milyar Yuan (yaklaşık 73 milyar dolar) kaynak ayrılmıştır. Batı Çin'in geliştirilmesi orta vadeli temel bir adımdır. Böylece bu bölgelerin diğer bölgelere nisbetle daha yüksek büyüme oranlarına ulaşması sağlanacaktır (Embassy of the Peoples Republic of China in Switzerland, 2002).

Son yıllarda ülkelerin sadece ekonomik değil aynı zamanda iç ve dış güvenlik ile savunma politikalarında istikrar sağlanması için kaynak ihtiyacının önemi gittikçe daha fazla anlamlı olmuştur. Bu durum Çin Halk Cumhuriyeti için de geçerlidir. Zira ekonomik ve politik bir dünya gücü, enerji, su ve gıda maddesi gibi kaynak sorunlarının çözümü ile mümkündür. Ayrıca bu faktörler ekonomik büyüme ve daha uygun çevresel koşullar için önemlidir. Enerji tüketiminin artırılması ekonomik büyümenin devamlılığının vazgeçilmez bir unsurudur. Bu açıdan ilk akla gelen kaynak olan petrol ve tüketimi ile dışa bağımlılık, ülkelerin gelecekteki ekonomik büyüme hızları üzerinde etkili olacaktır.

Global ve bölgesel bir güç olarak Çin'in büyümesi için enerji sorununu çözmesi merkezi bir öneme sahiptir. Yüksek bir büyüme için gerekli temel koşul enerji sorununun çözümüdür. Hızla artan enerji tüketimi ve diğer yandan petrol ve doğal gaz yataklarının sınırlılığı arasındaki fark, Çin yönetimine göre geleceğin enerji güvenliğini "yaşam ve ölüm" arasındaki farka dönüştürmüştür (Umbach, 2001b: 43). Bu durumda Çin Halk Cumhuriyetinin süper güç olabilirliğinde gelecekle ilgili temel kaynak olarak petrolün arz-talep dengesi üzerinde durulması gerekir. Ülkede gelecek 20 yılda hızlı bir enerji tüketim artışı beklenmektedir. Özellikle petrol ve doğalgaz gibi temel kaynakların yetersizliği sözkonusudur. Bu kaynakların eksikliği, sorunlu bölgeler olarak bilinen Orta Doğu ve İran Körfezinden temin edilmek zorundadır (Umbach, 2001a: 376). Bu durum gelecekte ülkenin sürdürmesi beklenen hızlı büyümeyi sınırlayıcı bir unsur olabilir.

Ülkede ham petrol ihtiyacı 1978-98 döneminde yıllık ortalama %4 artarken, ekonomik büyüme %9.7 olmuştur. Bu dengesizlik aynı zamanda ülkenin büyüme rakamlarına duyulan şüpheleri de artırmaktadır (Umbach, 2001a: 377). Tahminlere göre ülke 2010 yılında ham petrol ihtiyacının %40'ını ithalatla karşılayacaktır. Buna göre 1997'de 35 milyon ton olan ithalat 2010 yılında 142 milyon tona çıkacaktır. Bu artışa neden olan faktörler nüfus artışı yanında tarımda hızla artan elektrifikasyon, şehirleşme ve beyaz eşya kullanımının yaygınlaşmasıdır. Ekonomik büyüme ve nüfus artışından ortaya çıkan enerji açığıyla yerli üretim arasındaki dengesizliğin artmasıyla 2000 yılı itibarıyla ülke ihtiyacının sadece %70'i yerli kaynaklarla karşılanmaktadır. Enerji ihtiyacının ise 2015 yılına kadar 3 kat artması beklenmektedir (Umbach,

2001b: 47). Bu durum 1999 fiyatlarına göre ülkenin yıllık 20 milyar dolar petrol ithal etmesiyle sonuçlanacaktır. Ayrıca varil başına her 1 dolarlık fiyat artışı ilave 300 milyon dolar yük getirecektir (Financial Times, 6.5.1999). Ülke 2001 yılında 164.9 milyon ton ham petrol üretirken, aynı yıl tüketim 231.9 milyon ton olmuştur. Aynı değerler 1991 için üretimde 141 milyon ton ve tüketimde 117.9 milyon ton idi (BP, 2002: 9-12).

Buna göre 2001 yılında toplam tüketim 1991'e göre %97 oranında artarken üretim sadece %17 artabilmektedir.

Gelecekle ilgili kötümser beklentilere yol açan böyle bir sonuca rağmen, ülkenin resmi kaynaklarının rezervlerle ilgili yeni tahminleri petrol konusunda iyimser beklentilere de yol açmaktadır. Çin resmi makamları Güney Çin Denizi'nde, özellikle Sparty ve Paracal adaları çevresinde dünyanın en büyük ham petrol rezervlerinin olduğunu tahmin etmektedirler (Umbach, 2001a: 381-382). Gerekli yatırımlar yapılabilir ve bu kaynaklar değerlendirilebilirse ülkenin enerji konusundaki dışa bağımlılığının ve büyüme için gerekli hammadde ihtiyacının önemli ölçüde karşılanabileceği beklenebilir.

Son olarak, ülkenin hızlı büyüme sürecinde gelecekle ilgili alacağı şekil üzerinde etkili olabilecek bir faktör olarak gıda açığı üzerinde durulabilir.

Ülkenin yıllık ortalama 15-20 milyon artan nüfusu ve aynı zamanda kötüleşen su ve toprak kullanım koşulları nedeniyle yıllık 500 bin hektarlık azalma, beslenme sorununun çözümünde gelecekle ilgili kötümser beklentilere yol açmaktadır. Ayrıca ülke topraklarının sadece %10'unun kullanılabilir olması orta vadede gıda temininin diğer bir sınırlayıcı bir sebebi durumundadır. Nitekim ülke 1993'te 8 milyon ton hububat ihraç ederken, 2 yıl sonra 16 milyon ton hububat ithal etmek zorunda kalmıştır. Diğer yandan dünya fiyatlarında yükselme, ülkenin potansiyel olarak gıda açığıyla karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Ayrıca beslenme alışkanlıklarındaki değişme de gıda sorununun diğer bir yönünü oluşturmaktadır. Örneğin, ülkede domuz eti tüketimi 1978'ten beri 4 kat artmış, üretim 30 milyon tona çıkmış, bu artışı karşılamak için ise yem girdisi olarak 120 milyon ton hububat gerekmiştir (Bkz. Umbach, 2001a: 352, Walker, 1996: 8).

Gelecekle ilgili tahminlere göre ülkenin 2030'daki hububat üretimi 1990'daki 329 milyon tonluk seviyesinden 263 milyon tona düşecek, tüketim ise aynı yıllar için 335 milyon tondan 479 milyon tona çıkacaktır (www.internutrition/ch/technol/human/getrgrad.html). Bu durumda 2030 yılında 216 milyon tonluk bir açık ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan ülkede gıda sektöründe yaşanan olumlu gelişmeler de vardır. Ülke ilk olarak, 2002'de orta kesimden Endonezya'ya iyi kalitede 5 bin ton buğday ihraç etti. Bu miktar 90 bin tonluk anlaşmanın ilk kısmını oluşturuyor. Çin kısa zaman öncesine kadar dünyanın en büyük buğday üreticisi

olarak buğday ithal eden ülke durumundaydı. 1996'dan beri buğday konusunda yapılan tarımsal düzenleme ve iyileştirilen üretim yapısı aynı zamanda buğdayın kalitesini de önemli ölçüde artırmaktadır (Embassy of the Peoples Republic of China in Switzerland, 2002).

Kısaca, ülkede gelecekte artan nüfusun beslenme sorununu aşabilme kabiliyeti ülkenin süper güç olabilirliliğini etkileyecek önemli bir unsurdur. Bunun için tarımsal üretim artışını sağlayacak yatırımların yapılması büyük önem taşımaktadır. Ülke şu anda beslenme koşulları itibariyle modern bir ülke görünümünden uzaktır.

SONUÇ

20. ve 21.yyıda dünya ekonomisi ve siyasetinde ortaya çıkan gelişmeler, Nisan 2003'te yaşanan Irak savaşı ve konuya dünya ülkelerinin farklı yaklaşımları tek kutupluluğun dünya açısından getirdiği risklerin daha iyi anlaşılmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda , taşıdığı ekonomik, siyasi ve askeri potansiyeller Çin Halk Cumhuriyeti'ni süper güç olabilirlilik konusunda çokça incelenir bir ülke haline getirmiştir. Dünya düzleminde ekonomik açıdan büyük ülke olabilmek süper güç olabilirliliği için gerekli , ancak yeterli değildir. Bunun yanında siyasi ve askeri veriler de ortaya konmalıdır. Ancak bu çalışmada ülkenin ekonomik açıdan süper güç olabilirliliği incelenmiştir. Askeri , siyasi potansiyel ve dengeler bir başka çalışmanın konusu olabilir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin süpergüç olabilirliliğinde en önemli referanslar son yıllarda ulaştığı hızlı ekonomik büyüme ve sanayileşme, dünya ekonomisinde artan ağırlığı, gelişmekte olan ülkeler arasında en çok direkt yabancı sermaye yatırımı yapılan ülke olası gibi hususlardır. Ancak ülkenin, halen tek süpergüç olan ABD'yi ekonomik açıdan yakalaması en iyimser tahminlerle 11-12 yılı alacaktır. Ayrıca bu iyimser tahminlerin gerçekleştiribilirliliği konusunda bazı kuşkular vardır. Çünkü bu konuda resmi rakamlar güvenilir olmaktan uzaktır, ekonomik büyümenin temel belirleyicileri olan yeniden yapılanma, enerji temini, beslenme, bölgesel kalkınma gibi konularda ciddi sorunlar vardır. Kamu sektörünün hantallığı gelecek yıllarda ulaşılması muhtemel hızlı büyüme sürecini olumsuz etkileyebilir. Bu sorunlar aşılsa bile ülkeyi modern ve gelişmiş bir ülke sınıfına sokacak standartlar, örneğin kişi başına düşen milli gelir değerleri ve kırsal kesimin varlığı gibi konular ülkenin bir süper güç olabilirliliğine gölge düşürmektedir.

Diğer yandan ülke yönetimi bütün dikkatlerini ekonomik sorunlara yoğunlaştırmış ve ülkeyi ekonomik bir süpergüç haline getirmeye çalışmaktadırlar. Yöneticiler bu süreç içerisinde karşılaşılabilecek ve ekonominin bundan zarar görebileceği dış siyasi rekabet ve çatışma ortamından uzak durmaya çalışmaktadırlar.Kaldiki ülke BM'nin veto hakkına sahip daimi üyesidir, WTO'ya üyedir, dünyanın en kalabalık ve en büyük kara askeri

işgücüne sahip ülkesidir. Ayrıca resmi olarak nükleer silaha sahip 7 dünya ülkesinden biridir.

Ülkenin Hong Kong ve Macao ile birleşmesi hem ekonomik hem de siyasi açıdan ülkeye önemli bir motivasyon kazandırmıştır. ABD ile olan askeri ve siyasi ilişkiler ile Tayvan sorununun çözümü gelecekte süpergüç olabirliğe etki edecek faktörler olarak izlenmelidir.

Ülkede, batılı anlamda sorgulayıcı, araştırmacı ve eleştirci insan tipi yerine partiye ve 2500 yıldan beri hüküm süren çeşitli felsefi akımlara bağımlılık , sorunların tepeden (gökten) geleceği beklentisinin kırılmamasına yol açmaktadır. Bununla ilgili olarak eski bir Çin atasözü ilginçtir: “ İnsan yaşamı gökyüzüne bağlıdır- ren ming guan tian-“. Dolayısıyla Çin kamuoyunun bölge, ülke ve dünya sorunlarıyla ilgili tartışmalara yeterince aktif olarak katılmaması da süper güç olabilecek potansiyelleri etkilemektedir. Bu durumun getirdiği diğer bir sonuç da ülkenin ABD karşısında yeni bir kutup oluşturabilecek ya da iktidarlara bu yönde bir baskı yapacak geniş halk kitlelerinin ortaya çıkmasını engellemesidir. Geniş halk kitlelerinde yerleşik geleneksel davranış biçimi dünya sorunlarına aktif katılımı engellemekte, ülkenin siyasal açıdan kendi kabuğuna dönük yapıyı muhafaza etmesinde bir etken olmaktadır. Buna rağmen bu ülkeyi dikkate almayan bir güç stratejisi yanıltıcı olacaktır.

Kısaca, global bir güç olmayı tasarlayacak yeterli kaynaklarının olduğu düşünülen ülkenin dünya ekonomisi ve siyasetinde artan önemi şüphesiz ki bir dünya gücü olarak tanımlanması için henüz çok erkendir. Bununla birlikte sahip olduğu ekonomik ve siyasi potansiyeller “bölgesel bir güç” olarak tanımlanmasına engel değildir. Bu bölgesel güç her ülke tarafından ekonomik ve siyasi olarak ciddi biçimde izlenmeli ve politika oluşturulması ve uygulamasında dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, Y.(1994), *Büyüme Teorileri*, U.Ü.Güçlendirme Vakfı Yayını, N0:43, Bursa.
- Başoğlu ,U. ve diğ.(1999), *Dünya Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Benner, J. Ve diğ.(2002), “*Vorübergehende abgeschwaechte Konjunktur in der Industrielaender*, Die Weltwirtschaft, Heft 4, 317 337
- BP, (2002), *Statistical Review of World Energy*, London.
- Byrd, W.(1989)”*Plan and Market in the Chinese Economy:A Simple General Equilibrium Model*” *Journal of Comparative Economics*, 13(2), 177-204.

- Dadush, U., He, D.(1995), “*China: Eine neue Macht im Welthandel*“, Finanzierung-Entwicklung, Juni, 36-38.
- Domes,J.(2000), “ Die Aussen und Innenpolitik der Volksrepublik China zu Beginn des neuen Jahrhunderts”, S.Luther ve P.J.Opitz (der.), *Chinas Rolle in der Weltpolitik an der Schwelle zum 21.Jahrhundert*, Nr.25, Hans Seidel Stiftung, 1199, München.
- DTM, (2000), “*Çin Halk Cumhuriyeti*”, Dış Ticaret Dergisi, Yıl:5, Sayı:19, Ekim, 145-153.
- DTM, (1998), *Dünya Ekonomileri Bülteni* 12.
- Embassy of the Peoples of China in Switzeland,(2003),”*Wirtschaftsaufbau, Anstieg der Auslandsdirektinvestitionen in China*” .(www.china-embassy.ch/ger/24026.html, E.T. 12 Nisan 2003)
- Embassy of the Peoples of China in Switzeland,(2003),” *China Nachrichten, Armutbeseitigung in China verwirklicht*”, (www.china-embassy.ch/ger/37380.html E.T. 17 Nisan 2003)
- Embassy of the Peoples of China in Switzeland,(2003),” *Wirtschaftsaufbau, Auslaendische Investitionen in Shangai um % 50 gestiegen*” (www.china-embassy.ch/ger/23977.html, E.T. 20 Nisan 2003).
- Embassy of the Peoples of China in Switzeland,(2003),” *China Nachrichten, Verstarke Investitionen in Westchina* “,(www.china-embassy.ch/ger/35704.html, E.T. 20 Nisan 2003).
- Embassy of the Peoples of China in Switzeland,(2003),” *Wirtschaftsaufbau, China exportierte erstmal Weizen*”,(www.china-embassy.ch/ger/38797.html, E.T. 28 Nisan 2003).
- Financial Times, 6.5.1999
- Foy,C., Maddison, A.(1999), “*China: a World Economic Leader?*”, Observer,Nr:215, Januar, 39-42.
- Friedrich,S.(2002),*China ein Jahr vor dem Führungswechsel* , Konrad-Adenauer Stiftung,
- Kast,G.(2000) “China und Amerika-Schwierige Partner”, S.Luther ve P.J.Opitz (der.), *Chinas Rolle in der Weltpolitik an der Schwelle zum 21.Jahrhundert*, Nr.25, Hans Seidel Stiftung, 1199, München.
- Maddison,A.(1998), *Chinese Economic Performance in the Long Run*, OECD Development Centre Studies , Paris.
- Öney, E.(1987), *İktisadi Planlama*, Savaş Yayınları, Ankara.

- Özden, K.(2001),”Çin’in Yeniden Yükselişi: Jeostratejik Önemi, Politik ve Askeri Gücü ve Türkiye İle Olan İlişkileri”, Avrasya Etüdüleri, İlkbahar-Yaz, 93-118.
- Raiser, M.(1995), “Die Rolle der Staatsunternehmen in der Systemtransformation:Die Erfahrungen der VR China “, Die Weltwirtschaft, Heft 3, 340-362.
- Salameh, M.G.,(1996), “China, Oil and the Risk of Regional Conflict” Survival, Vol:37,No:4, Winter 1995-96, 133-146.
- Schüller,M.(2000), “Chinas WTO-Beitritt: Internationale und nationale Auswirkungen”, S.Luther ve P.J.Opitz (der.), *Chinas Rolle in der Weltpolitik an der Schwelle zum 21.Jahrhundert*, Nr.25, Hans Seidel Stiftung, 1199, München.
- Süddeutsche Zeitung, 29.9.2001.
- Taube, M.(2000) “ Die Rolle der VR China in der Weltwirtschaft:Supermacht oder Nebendarsteller?”, S.Luther ve P.J.Opitz (der.), *Chinas Rolle in der Weltpolitik an der Schwelle zum 21.Jahrhundert*, Nr.25, Hans Seidel Stiftung, 1199, München.
- Taube, M.(2001a), “*China als Weltwirtschaftsmacht:Potenziale und Defizite*,” Bundeszentrale für Politische Bildung, Tagungsbeitrag, February.
- Taube,M.(2001b),”*Direktinvestitionen für Chinas Westen ,Wunsch und Wirklichkeit*” Deutsch-Chinesisches Wirtschaftsforum, No:6, 6 Aralık, 64-68.
- Umbach, F.(2001a),” *Geostrategische und Geoökonomische Aspekte der Chinesen Sicherheits und Rüstungspolitik zu Beginn des 21.Jahrhunderts*:in R.Schubert(Hrgs) *China-Konturen einer Übergangsgesellschaft auf dem Weg ins 21.Jahrhundert*, Hamburg, 341-404.
- Umbach, F.,(2001b), “ China Energiepolitik , Global Dimensionen und Auswirkungen, IP, Januar, 43-48.
- UNCTAD,(2003), *World Investment Report 2002*, New York.
- Walker, M.(1996), “*China and the New Era of Resource Scarcity*” *World Policy Journal*, 8-14.
- Weltbank,(2000), *Weltentwicklungsbericht 1999/2000*,Washington D.C.
- World Bank,(1997),*China 2020, Development Challenges in the New Century*, Washington D.C.
- Worldbank,(2001), *World Development Report 2000/2001*, Washington D.C.

Worldbank,(2002), *World Development Indicators 2002*, Washington D.C.

Worldbank,(2003), *World Development Indicators ,database*, April,
Washington
D.C.(www.worldbank.org/data/countrydata/countrydata.html,E.T.15
Nisan 2003)

Xuewu,G.(2000), “Supermacht China?”IP(1), 17-24.

Zeitschrift für “Geschichte der Übersee-Chinesen”,15.4.1998.

www.internutrion/ch/technol/human/getrprod.html, E.T. 12 Mayıs 2003.

www.weltpolitik.net/printer-friendly/215.html, E.T. 28 Nisan 2003)